

2. Хойер В. Как делать бизнес в Европе / В. Хойер. – М. : Фонд „За экономическую грамотность”, 1991. – 253 с.

Отримано 01.11.2013. ХДУХТ, Харків.
© А.П. Гринько, 2013.

УДК 65.011.47

Т.О. Сідорова, канд. екон. наук, проф.
Т.В. Польова, канд. екон. наук, доц.

АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ НА ПІДСТАВІ МЕТОДУ ЕКСПЕРТНИХ ОЦІНОК

Розкрито особливості експертних оцінок ділової активності вітчизняних суб'єктів господарювання, описано комплекс зовнішніх та внутрішніх чинників, що на неї впливають, визначено тенденції розвитку підприємств України на підставі обстежень, що здійснюються державними органами.

Раскрыты особенности экспертных оценок деловой активности отечественных субъектов хозяйствования, описан комплекс внешних и внутренних факторов, которые влияют на нее, определены тенденции развития предприятий Украины на основе исследований, проводимых государственными органами.

The peculiarities of expert estimation of business activity of domestic economic entities are revealed; the complex of external and internal factors, influencing it is described; the trends of development of enterprises of Ukraine were determined on the basis of researches, conducted by the state organizations.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За сучасних умов розвитку ринкових відносин для прийняття ефективних управлінських рішень та оцінки впливу на економічне середовище, у якому функціонують підприємства, необхідно постійно здійснювати пошук оптимальних взаємозв'язків між сукупністю економічних ресурсів та обсягом економічних благ, що виробляються. Ділова активність суб'єктів господарювання відображає сутність економічних змін, тому від об'єктивності її оцінки залежить якість важливих управлінських рішень, які дають можливість не пристосовуватися до змін на ринку, а активно реагувати на ринкову ситуацію, що постійно змінюється.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ділова активність правомірно стала предметом глибоких досліджень як на макро-, так і

на мікрорівні. Значну увагу їй вивченню приділяли такі сучасні економісти: О.М. Бандурко, Е.Ф. Брігхем, Р.Дж. Кемп, В.В. Ковальов, Р.О. Костирко, Г.Д. Кулагіна, Л.А. Лахтіонова, О.С. Олексюк, Г.В. Остапкович, О.В. Павловська, К.А. Раїцький, Р.С. Сайфулін, Ю.С. Цал-Цалко та ін. Праці зазначених учених-економістів сприяли поглибленому розумінню ділової активності як однієї з основних ринкових категорій. Незважаючи на значну увагу, яка приділяється діловій активності підприємств, досі нез'ясованим залишається уніфікований підхід до її оцінки з визначенням системи чинників зовнішнього та внутрішнього впливу.

Мета та завдання статті полягають в аналізі ділових очікувань та оцінці регіонального розвитку підприємств України на підставі методу експертних оцінок.

Виклад основного матеріалу дослідження. За сучасних умов для прогнозування розвитку економічної ситуації широко застосовують евристичні прийоми дослідження. Вони ґрунтуються на інтуїції, нестандартному мисленні та досвіді дослідників. Серед методів ненаправленого пошуку найпоширенішим є метод «експертних оцінок» – спосіб прогнозування та оцінки майбутніх результатів дій на підставі передбачень спеціалістів. Цей метод набув широкого застосування у стратегічному аналізі, у тому числі й аналізі ділової активності підприємств. Для отримання найбільш якісного судження до участі в експертизі залучають спеціалістів, що мають високий професійний рівень та значний практичний досвід у галузі поставленої проблеми. У випадку прогнозування ділової активності це можуть бути не лише керівники підприємств, але й особи, відповідальні за економічний аналіз та планування (бухгалтери, фінансові директори). Загалом 5-7 спеціалістів. Застосовують індивідуальні та групові методи опитування спеціалістів-експертів. Інформація, отримана від них, обробляється за допомогою спеціальних логічних та математичних процедур.

Ділові очікування підприємств України відображено в аналітичних щоквартальних звітах за результатами опитування експертів підприємств усіх регіонів (із 2006 року) [1]. Обстеження ділової активності підприємств проводяться на регулярній основі з метою з'ясування змін їх економічного стану та очікуваних перспектив розвитку. Аналітичний звіт містить узагальнену інформацію про оцінку керівниками підприємств їх поточної та майбутньої ділової активності.

Основною метою дослідження є визначення якісних аналітичних та прогнозних даних щодо економічної кон'юнктури та фінансово-економічного розвитку підприємств України за регіонами та видами

діяльності, що дає можливість отримати уявлення про очікування підприємств щодо майбутніх трендів їх ділової активності.

Подібні обстеження у вигляді опитувань за анкетою здійснюють Департамент економічного аналізу та прогнозування НБУ, Держкомстат України. Так, останнім органом розроблено бланки анкет статистичного спостереження «Стан ділової активності підприємств» для суб'єктів промисловості, роздрібної торгівлі, сільського господарства, будівництва, транспорту, сфери послуг (наказ № 280 від 20.09.2013 року) [2]. Запитання для регулярного обстеження ділової активності підприємств відповідають Об'єднаній гармонізованій програмі ЄС щодо обстежень тенденцій ділової активності бізнесу та споживання.

Департамент економічного аналізу та прогнозування також розробляє відповідні методологічні матеріали (календарні плани, методичні документи, необхідні для опитувань і визначення обсягу та структури вибірки). Постійні запитання анкети стосуються інформації про підприємство, оцінки його ділової активності та фінансової ситуації, цінних процесів та макроекономічних очікувань (зростання ВВП, інфляційні та курсові очікування). Розмір вибірки складає приблизно 1300 підприємств нефінансового сектору у 25 регіонах. Третину вибірки складають малі підприємства, інші дві третини – великі та середні [3, с. 2]. Отримана за результатами опитувань інформація трансформується з якісних очікувань у кількісні дані шляхом розрахунку балансів очікувань. Баланс очікувань – це різниця відсотків підприємств, які відповіли «покращилось (збільшилось)» та відсотків підприємств, які відповіли «погіршилось (зменшилось)». Зростання балансу очікувань означає позитивні зміни в економіці.

У методичку аналізу, розроблену Департаментом економічного аналізу та прогнозування [3, с. 2-3], із 2010 року включено розрахунок агрегованого показника «індекс ділових очікувань» (ІДО), який визначається як середнє значення балансів відповідей на питання щодо перспектив розвитку підприємства у наступні 12 місяців: фінансово-економічного стану та майбутньої ділової активності, загальних обсягів реалізації продукції, інвестиційних видатків на виконання будівельних робіт та устаткування, кількості працівників тощо. Значення індексу вище 100 означає перевагу в суспільстві позитивних економічних настроїв, а нижче 100 – негативних [3, с. 4]. ІДО є випереджаючим індикатором розвитку української економіки, а отже, на нього орієнтуються інвестори на фінансових ринках, підприємці під час планування діяльності та органи державної влади, які приймають рішення щодо економічної політики.

Виходячи з проведеного дослідження сукупності чинників

впливу на ділову активність, які включають до анкет для підприємств Державний комітет статистики України та Департамент економічної політики, усі чинники впливу можна розділити на зовнішні та внутрішні (табл. 1).

Відобразимо основні результати дослідження ділової активності підприємств усіх регіонів України станом на кінець вересня 2013 року (обсяг сукупності – 1267), які представляють економіку за основними видами діяльності, формами власності, розмірами за кількістю працівників. Так, до кінця 2013 року підприємства очікують покращення власного фінансово-економічного стану, збільшення обсягів реалізації продукції та інвестицій, проте прогнозують зменшення кількості працівників, що пов'язано із сезонними чинниками. Підприємства відзначили зниження рівня залишків готової продукції власного виробництва порівняно з попереднім кварталом і оцінили його нижчим порівняно з бажаним. Третій квартал поспіль суб'єкти господарювання вказують на зростання вільних виробничих потужностей.

Таблиця 1 – Сукупність чинників впливу на ділову активність підприємств

Чинник зовнішнього середовища	Чинник внутрішнього середовища
1	2
Інфляційні очікування	Обсяг виробництва продукції
Ціни на енергоносії	Поточний фінансово-економічний стан підприємства
Подорожчання сировини та матеріалів	Обсяг реалізації виробленої продукції
Зміна обмінного курсу гривні	Зміна витрат виробництва
Рівень відсоткової ставки за кредитами	Обсяг залишків готової продукції
Зміни податкового законодавства та високі податки	Обмежені виробничі потужності
Високий ступінь конкуренції	Обсяг запасів сировини та матеріалів
Низький платоспроможний попит на продукцію, що виробляється	Відпускна ціна на основну продукцію
Надмірний регуляторний тиск	Недостатня кількість кваліфікованих кадрів
Корупція	Обсяги інвестицій (на заміну застарілого обладнання, автоматизацію виробничих процесів, упровадження нових технологій, зменшення шкідливих викидів, навчання персоналу, підвищення безпеки праці тощо)

1	2
Нестабільна політична ситуація	Продуктивність праці
-	Відсутність налагодженої системи збуту продукції
-	Недостатня прибутковість інвестицій
-	Наявність заборгованості перед банками

Перспективи розвитку підприємств у наступні 12 місяців (після вересня 2013 року) оцінюються позитивно за всіма напрямками ділової активності, проте спостерігаються побоювання щодо зниження обсягу реалізації виробленої продукції та інвестицій. У результаті ІДО у III кварталі 2013 року знизився до 113,8% порівняно з 114,4% у минулому кварталі (рис. 1). Складові ІДО за підприємствами України (баланси відповідей експертів) наведено в таблиці 2.

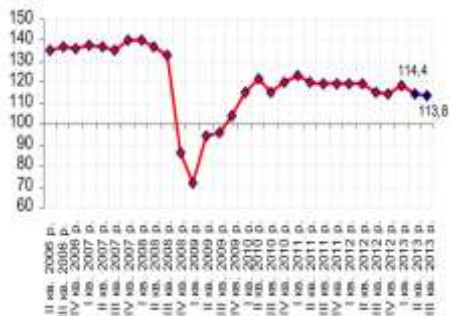

Рисунок 1 – Індекс ділових очікувань підприємств України в наступні 12 місяців, %

Найвище значення ІДО у респондентів підприємств торгівлі (117,9%) та сільськогосподарських підприємств (115,2%), у великих підприємств (118,6%) (табл. 3).

Респонденти третій квартал поспіль покращували оцінки поточного фінансово-економічного стану своїх підприємств і оцінювали його позитивно: баланс оцінок складає 4,7% порівняно з 1,9% у II кварталі 2013 року, що головним чином пов'язано із сезонними чинниками. Другий квартал поспіль збільшувалася частка респондентів, які оцінюють фінансово-економічний стан своїх підприємств як «добрий» (у III кварталі 2013 року до 20,4% порівняно з 18,1% у попередньому кварталі) та третій квартал поспіль знижувалася частка підприємств, які оцінюють фінансово-економічний стан як «поганий» (до 15,7% порівняно з 16,2% у попередньому кварталі) [4].

У III кварталі 2013 року, як і в попередніх двох періодах, експерти продовжують відзначати зростання вільних виробничих потужностей: частка підприємств, які мають працювати на повну потужність або залучати додаткові потужності в разі різкого зростання попиту, зменшилася до 62,2% (у II кварталі 2013 року вона складала 64,6%).

Таблиця 2 – Індекс ділових очікувань підприємств та його складові

Очікування респондентів у наступні 12 місяців щодо:	Баланс відповідей, %									Зміни в III кв. 2013 р. порівн. з попереднім, % пункти		
	I кв. 2011	II кв. 2011	III кв. 2011	IV кв. 2011	I кв. 2012	II кв. 2012	III кв. 2012	IV кв. 2012	I кв. 2013		II кв. 2013	III кв. 2013
фінансово-економічного стану	27,0	26,3	20,6	19,6	24,8	23,9	17,7	17,5	26,9	19,4	18,8	-0,6
загальних обсягів реалізації продукції	36,3	33,8	31,2	29,9	33,6	32,8	25,8	23,2	32,7	25,0	22,7	-2,3
інвестиційних витратків на будівельні роботи	13,7	11,7	13,6	11,9	9,1	11,3	7,6	4,5	6,4	6,7	6,3	-0,4
кількості працівників	9,8	4,2	5,6	8,3	6,8	7,8	3,7	4,7	6,1	2,9	4,2	1,3
інвестиційних витратків на	29,2	25,1	24,4	26,8	21,9	22,8	20,7	21,5	21,6	18,1	16,8	-1,3
ІДЮ, %	123,2	120,2	119,1	119,3	119,3	119,7	115,1	114,3	118,7	114,4	113,8	-0,6

Респонденти знизили оцінки впливу більшості чинників, які обмежують спроможність їх підприємств нарощувати виробництво. Найбільше стримують зростання виробництва занадто високі ціни на енергоносії (зазначили 49,2% експертів порівняно з 52,1% у II кварталі 2013 року, зниження на 2,9 відсотк. пункти), висока конкуренція (зазначили 41% експертів порівняно з 41,9% у II кварталі 2013 року, зниження на 0,9 відсотк. пункти), високі ціни на сировину та матеріали (зазначили 37,6% експертів порівняно з 40% у II кварталі 2013 року, зниження на 2,4 відсотк. пункти).

Підвищилася оцінка впливу чинника надмірного податкового тиску (зазначили 35,3% експертів порівняно з 33,9% у

попередньому кварталі). Вплив недостатності оборотних коштів зменшився (азначили 35,1% експертів підприємств порівняно з 38,2% у попередньому кварталі), проте цей чинник є досить важливим для підприємств переробної промисловості (45,2% експертів). На шостому місці рейтингу чинників залишається вплив недостатнього попиту (відзначили 32,7% експертів – зростання на 1,4 відсотк. пункти) (рис. 2). Вплив чинників «надмірного регуляторного тиску» та «корупції» підвищився в рейтингу оцінок [4, с. 10].

Таблиця 3 – Індекс ділових очікувань підприємств на наступні 12 місяців

Підприємство	III кв. 2012 р.	IV кв. 2012 р.	I кв. 2013 р.	II кв. 2013 р.	III кв. 2013 р.	Зміна у % пунктах до:	
						II кв. 2013 р.	III кв. 2012 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7=6-5	8=6-2
<i>Основні види діяльності</i>							
Разом	115,1	114,3	118,7	114,4	113,8	-0,6	-1,3
Переробна промисловість	119,3	114,0	120,6	117,5	112,1	-5,4	-7,2
Оптова та роздрібна торгівля	110,6	112,9	115,1	112,4	117,9	5,5	7,3
Сільське та лісове господарство	110,4	123,5	131,6	124,8	115,2	-9,6	4,8
Добувна промисловість	125,9	120,4	131,1	114,4	122,5	8,1	-3,4
Постачання електроенергії, водопостачання	113,0	113,8	108,0	121,9	115,0	-6,9	2,0
Будівництво	116,2	106,4	123,3	117,7	110,1	-7,6	-6,1
Кур'єрська діяльність	115,9	115,6	110,4	108,6	108,9	0,3	-7,0
Інші	110,6	109,9	114,0	107,4	111,0	3,6	0,4
<i>Розмір підприємств</i>							
Малі	109,2	108,9	113,5	110,5	110,0	-0,5	0,8
Середні	117,3	115,8	123,6	115,9	112,3	-3,6	-5,0
Великі	118,9	118,2	118,9	116,8	118,6	1,8	-0,3
<i>Очікування на наступні 12 місяців</i>							
Збільшення обсягів реалізації	150,9	152,6	151,5	148,5	150,9	2,4	-

1	2	3	4	5	6	7	8
Зменшення обсягів реалізації	48,1	48,4	49,2	50,1	51,0	0,9	2,9
Прискорення зростання цін реалізації	120,1	118,7	124,6	121,5	117,9	-3,6	-2,2

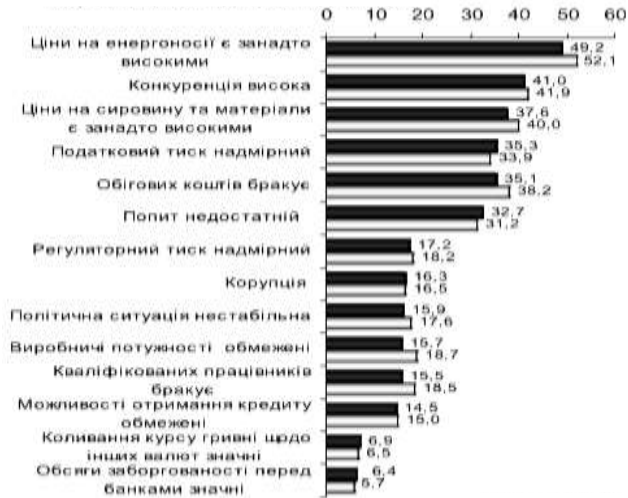

Рисунок 2 – Сприйняття експертами чинників, які обмежують спроможність підприємств збільшувати виробництво (відсоток відповідей):

■ – III кв. 2013 р.; □ – II кв. 2013 р.

Висновки. Отже, аналіз ділових очікувань підприємств, здійснений на підставі вибіркового спостереження (опитування), забезпечує зацікавлених користувачів якісними аналітичними та прогнозними даними щодо поточної та майбутньої економічної активності суб'єктів господарювання, фінансово-економічного розвитку, зміни економічної кон'юнктури, інфляційних очікувань із метою оцінки стану та прогнозування подальших змін економіки України.

Список літератури

1. Офіційне інтернет-представництво НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=A81797A413EC668A46AC69A1224E071D?id=3326616>>.

2. Головне управління статистики у м. Києві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://gorstat.kiev.ua/p.php3?c=1963&lang=1>>.

3. Методичні засади проведення опитувань щодо ділових очікувань підприємств Національним банком України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=76819>>.

4. Ділові очікування підприємств України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58374>.

Отримано 01.11.2013. ХДУХТ, Харків.

© Т.О. Сідорова, Т.В. Польова, 2013.

УДК 336.63

О.П. Логвінова, канд. екон. наук (*IXT, CHU ім. В. Даля Рубіжне*)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АУТСОРСИНГУ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ

Розкрито передумови й сутність аутсорсингу управління проектами як засобу підвищення ефективності проектів, вивчено основні завдання, які дозволяє вирішувати застосування аутсорсингу управління проектами, властиві йому проблеми й ризики; вивчено сучасні тенденції та перспективи розвитку в Україні.

Раскрыты предпосылки и сущность аутсорсинга управления проектами как средства повышения эффективности проектов, изучены основные задачи, которые позволяют решать применение аутсорсинга управления проектами, свойственные ему проблемы и риски; изучены современные тенденции и перспективы развития в Украине.

Preconditions and essence of outsourcing management of projects as a means of increasing efficiency of projects were revealed; main assignments that application of outsourcing management of projects allow to solve, its peculiar problems and risks were studied; modern tendencies and prospects of its development in Ukraine were studied.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Функціонування сучасної світової економіки пов'язане з глобалізаційними процесами, посиленням конкуренції, підвищенням вимог споживачів до якості товарів і послуг, необхідністю зниження витрат, потребою у пошуку оптимального співвідношення між рівнем диверсифікації та фокусування на основних видах діяльності, постійного вдосконалення